

PROGRAM WZMOCNIENIA EFEKTYWNOŚCI SYSTEMU NADZORU PEDAGOGICZNEGO I OCENY JAKOŚCI PRACY SZKOŁY ETAP II

Projekt realizowany przez Ośrodek Rozwoju Edukacji w partnerstwie z Uniwersytetem Jagiellońskim w ramach III Priorytetu Programu Operacyjnego Kapitał Ludzki, Działanie 3.1 współfinansowane z Europejskiego Funduszu Społecznego

Józef Klimek

Wizytator ds. ewaluacji, KO w Krakowie

Sprawozdanie z IV wizyty studyjnej w Rumunii w okresie 17-24 października 2010r.

17 października 2010r.

Po przylocie do Bukaresztu, w godzinach popołudniowych dotarliśmy do miejsca naszego zakwaterowania, do hotelu Venezia w Bukareszcie. Celem wizyty było poznanie rozwiązań w rumuńskim systemie oświaty i nadzorze pedagogicznym. Dlatego zaplanowane zostały spotkania z przedstawicielami władz oświatowych, szkół i uczelni wyższych oraz, co dla nas było szczególnie ważne z instytucjami prowadzącymi ewaluację. Pierwszy dzień przebiegał w klimacie integracji, wymiany doświadczeń. Podczas spotkania organizacyjnego z 12 osobową grupą uczestników (wizytatorów ds. ewaluacji z całego kraju) zredagowaliśmy nasze oczekiwania. To właśnie one ukierunkowały moje działania na osiągnięcie zamierzonych celów. Uczestnicząc w tej wizycie chciałem w szczególności poznać:

- 1) Rumuński system oświaty, system zewnętrznego i wewnętrznego nadzoru pedagogicznego.
- 2) Zasady prowadzenia ewaluacji zewnętrznej i wewnętrznej
- 3) Czy wyniki sprawowanego nadzoru pedagogicznego/ prowadzonej ewaluacji przekładają się na jakościowy rozwój szkół.
- 4) System egzaminów zewnętrznych.

Kilka zdań na wstępie.

Rumunia jest podzielona na 8 regionów oraz 42 okręgi (odpowiednik naszych dawnych województw). W każdym okręgu funkcjonują Kuratoria (Inspektoraty). Łącznie w Rumunii jest tylko ok. 7 tys. jednostek organizacyjnych publicznych (odpowiednik naszych zespołów szkół) oraz ok. 1 tys. szkół niepublicznych (w zasadzie tylko szkoły policealne). Na wsiach funkcjonują można powiedzieć szkoły zbiorcze, prowadzone przez jednego dyrektora, mające wiele filii w poszczególnych miejscowościach. W większych miastach poszczególne typy szkół funkcjonują samodzielnie. Szkoły są prowadzone przez samorządy, które otrzymują na ten cel subwencję od Państwa. Ogółem w Rumunii jest 275 426 nauczycieli w tym 31 973 zatrudnionych jest na wyższych uczelniach. Natomiast uczniów jest 4 322 636 w tym studentów 891 098.

W Kuratoriach jest zatrudnionych około 1 000 inspektorów (wizytatorów). System nauczania jest scentralizowany i jednolity. Szkolny program nauczania w 80% ustala Państwo i są to zajęcia jednakowe dla wszystkich, zróżnicowane w zależności od typu szkoły a 20% pozostaje do dyspozycji dyrektora szkoły. W Rumunii na każde urodzone dziecko, rodzice otrzymują zasiłek, który jest jednakowy dla wszystkich i nie jest uzależniony od sytuacji materialnej rodziny. Zasiłek ten wypłacany jest do momentu ukończenia przez dziecko nauki. W szkołach obowiązuje dziesięciostopniowa skala oceniania. W klasach młodszych jest ocena kwalifikacyjna (opisowa).

PROGRAM WZMOCNIENIA EFEKTYWNOŚCI SYSTEMU NADZORU PEDAGOGICZNEGO I OCENY JAKOŚCI PRACY SZKOŁY ETAP II

Projekt realizowany przez Ośrodek Rozwoju Edukacji w partnerstwie z Uniwersytetem Jagiellońskim w ramach III Priorytetu Programu Operacyjnego Kapitał Ludzki, Działanie 3.1 współfinansowane z Europejskiego Funduszu Społecznego

18 października 2010r.

Pierwszy dzień realizacji projektu w Rumunii rozpoczęła wizyta na **Uniwersytecie w Bukareszcie**. Prof. Lucian Ciolan w ramach sesji na Wydziale Psychologii i Pedagogiki. zapoznał nas z rumuńskim systemem edukacji. Jest on zbliżony do obowiązującego w Polsce. Do przedszkola mogą uczęszczać dzieci w wieku 3-5 lat (istnieje obowiązek uczęszczania dzieci pięcioletnich do przedszkola). 85% dzieci w wieku od 3 do 5 lat uczęszcza do przedszkola. Od 2003/2004 uczniowie zaczynają obowiązkową edukację w wieku 6 lat. Uczniowie mogą zacząć realizację obowiązkowej edukacji w wieku 7 lat, jeżeli ich rodzice bądź prawni opiekunowie wystosują stosowną prośbę. Możliwe jest też rozpoczęcie nauki przez dzieci 5-letnie ale musi być to poparte opinią poradni psychologiczno-pedagogicznej. Pierwszy etap kształcenia, tzw. nauczanie podstawowe trwa 4 lata (6-9 lat). Następne 4 lata, klasy V-VIII (10-13 lat) odbywa się kształcenie w gimnazjum. Rodzice wprawdzie mogą wybrać gimnazjum ale jest rejonizacja. Po gimnazjum uczniowie rozpoczynają dalszą edukację, która może odbywać się w liceum teoretycznym (humanistycznym lub ścisłym), liceum artystycznym (sportowym, teologicznym, plastycznym) i liceum technicznym (technikum, nauka w niektórych zawodach trwa 5 lat). Uczniowie kończący liceum o charakterze ogólnokształcącym, profilowanym i technicznym zdają egzamin maturalny. Ponadto uczniowie liceum technicznego otrzymują dyplom potwierdzający kwalifikacje zawodowe. Oprócz wcześniej wymienionych form uczniowie po gimnazjum mogą rozpocząć naukę w szkole usług i sztuki (szkoła rzemieślnicza). Nauka trwa 3 lata. Kończy się ona przygotowaniem do wykonywania zawodu (murarz, ślusarz). **Co jest bardzo ciekawe obowiązek nauki kończy się w wieku 15 lat – tj. w trakcie liceum – X klasa (7-8% uczniów rezygnuje z dalszego kształcenia).** Po ukończeniu XII klasy (17-18 lat) absolwenci mogą podjąć pracę, kontynuować naukę na dwustopniowych studiach wyższych lub w szkole policealnej. Po ukończeniu studiów magisterskich można podjąć dalszą naukę w ramach 3 lub 4-letnich studiów doktoranckich. **Obecnie system nauczania w Rumunii przeżywa transformację i w najbliższym czasie ulegnie modyfikacji.** W zasadzie wszyscy nauczyciele mają ukończone studia wyższe. W przedszkolach zajęcia prowadzą tzw. instruktorzy (nazwa umowna) a w szkołach nauczyciele. W klasach I – IV dzieci uczą się z jednym nauczycielem za wyjątkiem zajęć z plastyki, muzyki, techniki, religii.

W tym samym dniu, po krótkiej przerwie odbyło się spotkanie w Narodowym Centrum Rozwoju Kształcenia Zawodowego i Technicznego, CNDiPT (coś w rodzaju naszych KOWEziU) gdzie Pani Dana Stroie przedstawiła nam system zarządzania jakością edukacji zawodowej i technicznej w skali kraju i Unii Europejskiej.

Ponadto prowadząca zapoznała nas wstępnie z zasadami działania ARACIP-u (Narodowa Agencja ds. zapewniania Jakości w Edukacji).

19 października 2010r.

Trzeciego dnia odwiedziliśmy Rumuńską Narodową Agencję ds. Zapewnienia Jakości w Edukacji (ARACIP). Podczas spotkania dyrektor Agencji, Serban Iosifescu, zaprezentował cele i zasady funkcjonowania tej państwowej instytucji powołanej do zewnętrznej oceny jakości kształcenia oferowanego przez instytucje edukacyjne i inne organizacje. ARACIP posiada osobowość prawną i własny budżet, nie otrzymuje dotacji państwowej. Wśród wymienionych działań jako szczególnie ważne Pan Serban wskazał między innymi:

PROGRAM WZMOCNIENIA EFEKTYWNOŚCI SYSTEMU NADZORU PEDAGOGICZNEGO I OCENY JAKOŚCI PRACY SZKOŁY ETAP II

Projekt realizowany przez Ośrodek Rozwoju Edukacji w partnerstwie z Uniwersytem Jagiellońskim w ramach III Priorytetu Programu Operacyjnego Kapitał Ludzki, Działanie 3.1 współfinansowane z Europejskiego Funduszu Społecznego

- 1) dokonywanie oceny i akredytacji usług edukacyjnych;
- 2) prowadzenie badań i oceny jakości w szkołach, zarówno publicznych, jak i niepublicznych w Rumunii;
- 3) przeprowadzanie ewaluacji zewnętrznej i monitorowania w szkołach i placówkach oświatowych co najmniej raz na pięć lat;
- 4) opracowywanie propozycji standardów, wskaźników, metodologii oceny i akredytacji instytucjonalnej, przewodników dobrej praktyki, zasady opracowywania raportów z prowadzonych badań.

W Rumunii każda szkoła przechodzi akredytację. Za pierwszą akredytację płaci Agencji 1 000 euro a za następne (co pięć lat) po 500 euro. Proces ewaluacji zewnętrznej jest elementem prowadzonej akredytacji szkół. Tą ewaluację w ramach akredytacji (celowo zwracam na to uwagę, gdyż w Rumunii ewaluację zewnętrzną prowadzą także Kuratoria, ale o tym później) prowadzą nauczyciele zatrudnieni w szkołach na zlecenie ARACIP-u. Nauczyciel Ci są wcześniej przeszkoleni i znajdują się na liście Ministerstwa (podobnie jak u nas lista ekspertów ds. awansu zawodowego). Na dzień dzisiejszy jest na tej liście ok. 600 ewaluatorów zewnętrznych. Wizyta ewaluatorów trwa w szkole 1-2 dni, wtedy mają wolne w szkole. W wyniku ewaluacji powstają 4 raporty dla szkoły (3 szczegółowe i 1 zbiorczy), za raport szczegółowy ewaluatorzy otrzymują 160 lei (160 złotych) a za raport ogólny 190 lei. Ewaluacja polega na sprawdzeniu, czy szkoła spełnia standardy krajowe (jest ich chyba 12). Pierwszy raport dotyczy spełnienia zasad organizacyjnych i zarządzania, drugi bazy i wyposażenia a trzeci zasobów ludzkich – kadry i administracji. Jeżeli wynik ewaluacji jest negatywny (raport ma wynik negatywny, metoda 0/1 – tak/nie w odniesieniu do standardów) to szkoła opracowuje program naprawczy, podobnie przy drugim raporcie. Dopiero trzeci negatywny raport skutkuje rozwiązaniem szkoły – jednak do tej pory takiego przypadku nie odnotowano. Raporty oraz narzędzia są upublicznione, na stronie internetowej www.edu.ro/ARACIP. Proces akredytacji przebiega następująco. Szkoła zwraca się z prośbą o akredytację, składa do Agencji wymaganą dokumentację, która jest analizowana a następnie na miejscu w szkole weryfikowana (dokumentacja zawiera informacje o ewaluacji wewnętrznej oraz stopniu spełnienia standardów). Informacja zebrana przez pracowników Agencji oraz ewaluatorów jest podstawą do przedstawienia Ministerstwu wniosku o akredytację danej szkoły.

Tego dnia odbyło się również spotkanie w Technicznym Collegium Przetwórstwa Żywności. Dyrektor szkoły, Florinela Ionescu, zapoznała nas z celem kształcenia w technikum. Od 1994 roku w szkole rozpoczęły się duże zmiany poprzez współpracę w ramach programów Unii Europejskiej. Rezultatem udziału w programie Phare jest m.in. szereg zmian w zarządzaniu, zasobach ludzkich i materialnych szkoły. Podkreśliła, że jednym z priorytetów jest rozwój zarządzania jakością. Ponadto wicedyrektor szkoły zaprezentowała organizację i zasady prowadzenia ewaluacji wewnętrznej, przedstawiła również narzędzia stosowane podczas ewaluacji, wypracowane przez nauczycieli. Omówiła działania podejmowane w szkole w celu podniesienia jakości pracy.

20 października 2010r.

Kolejny dzień rozpoczęliśmy wizytą w Instytucie Badań i Edukacji w Bukareszcie, który jest jednostką samodzielną, podporządkowaną Ministerstwu Edukacji Narodowej. Jest jedynym instytutem prowadzącym badania w placówkach oświatowych do poziomu uniwersyteckiego. Powstał w 1990r. (po rewolucji), obecnie zatrudnia 77 osób, z tego 66 to pracownicy naukowci – badacze, którzy prowadzą badania bezpośrednio w szkołach/placówkach. Pracownikami Instytutu są osoby z

PROGRAM WZMOCNIENIA EFEKTYWNOŚCI SYSTEMU NADZORU PEDAGOGICZNEGO I OCENY JAKOŚCI PRACY SZKOŁY ETAP II

Projekt realizowany przez Ośrodek Rozwoju Edukacji w partnerstwie z Uniwersytetem Jagiellońskim w ramach III Priorytetu Programu Operacyjnego Kapitał Ludzki, Działanie 3.1 współfinansowane z Europejskiego Funduszu Społecznego

różnorodnym wykształceniem: psychologicznym, pedagogicznym, socjologicznym, matematycznym, technicznym, posiadający gruntowne przygotowanie teoretyczne. Instytut działa na podstawie czteroletniego planu zatwierdzonego przez Ministerstwo. Do zadań poszczególnych departamentów (Departament Teorii Edukacji, Departament Programów, Departament Polityki Edukacyjnej, Departament Zarządzania w Oświacie, Departament Poradnictwa i Kształcenia Ustawicznego) należy opracowywanie

i realizacja projektów, między innymi: wprowadzenia nowego systemu kształcenia inspektorów edukacji, projektu dotyczącego edukacji religijnej, rodzinnej, sposobów edukacji wczesnoszkolnej, projektu interwencyjnego, które obecnie realizowane są w 24 wybranych szkołach, projektów unijnych (Leonardo da Vinci, e – Twining).

Innym zadaniem instytutu jest przygotowywanie narzędzi do badań (np. elektronicznego kwestionariusza) dotyczącego poziomu edukacji konkretnego ucznia i zdobytych przez niego dotychczasowych kompetencji) w formie portfolio. Zadanie to wzbudziło duże zainteresowanie. Obecnie trwają prace nad wprowadzeniem **obowiązkowego portfolio dla każdego ucznia**, wypełnianego po: klasie „0”, klasie II, IV, VI i na zakończenie X klasy. Ten dokument ma służyć ukierunkowaniu kariery zawodowej ucznia. Podczas pobytu w Instytucji uzyskaliśmy również informację nt. egzaminów zewnętrznych. Za organizację i przeprowadzenie egzaminów odpowiada Konsylium Narodowe ds. Ewaluacji i Egzaminów. Obecnie **egzamin zewnętrzny jest na zakończenie nauki w gimnazjum i maturalny** (VIII i XII klasa). Planowane zmiany przewidują wprowadzenie egzaminów zewnętrznych po klasie: „0”, II, IV, VI, IX, XII. Arkusze egzaminacyjne są sprawdzane przez powołane komisje z innego regionu. Obecnie po klasie VIII uczniowie zdają: język rumuński, matematykę oraz trzeci przedmiot do wyboru (historię lub geografię) a mniejszości również swój język. Po klasie XII: język rumuński, jeden z języków obcych oraz egzamin z dwóch przedmiotów profilowanych. Instytut Badań Edukacji wydaje kwartalnik oraz inne publikacje, między innymi w 2007 roku „Poradnik doradczy – kompendium metodyczne i techniczne.” Więcej informacji o działalności i osiągnięciach Instytutu Badań Edukacji można uzyskać na stronie www.ise.ro.

21 października 2010r.

Piąty dzień pobytu rozpoczęliśmy od wizyty w Inspektoracie w Prahovie (okręg w południowej Rumunii, około 150 km. od Bukaresztu). Inspektorat jest odpowiednikiem naszego Kuratorium Oświaty. Na obszarze tego Inspektoratu funkcjonuje 261 szkół i placówek publicznych i 21 – niepublicznych (przede wszystkim przedszkola, licea i szkoły policealne). W Inspektoracie jest 24 etaty inspektorów o różnej specjalności zajmujących się **ewaluacją zewnętrzną prowadzoną jako:**

- 1) ewaluację kadry dydaktycznej,
- 2) ewaluację instytucji.

Ewaluacja kadry związana jest z awansem zawodowym (istnieją 3 stopnie awansu zawodowego, I – najwyższy, II i III stopień). Każdy zatrudniany nauczyciel, aby uzyskać kwalifikacje do uczenia w szkole (niezależnie od kwalifikacji związanych z wykształceniem) ma dwa lata na przygotowanie się do pracy. Po tym okresie szkoła, w której pracuje występuje do Kuratorium z prośbą o uznanie uprawnień nauczycielskich. Inspektorzy analizują dokumentację zgromadzoną przez nauczyciela (szalenie obszerne portfolio) obserwują lekcje oraz przeprowadzają egzamin. Aby zdać egzamin na III stopień należy uzyskać 7 punktów w skali 1-10. Na kolejne stopnie wymóg jest ostrzejszy odpowiednio na drugi – 8 punktów a na trzeci 9 punktów. Zdobywanie pierwszego stopnia awansu (najwyższego) poprzedzają liczne obserwacje lekcji prowadzonych przez dyrektora, inspektorów oraz komisję

PROGRAM WZMOCNIENIA EFEKTYWNOŚCI SYSTEMU NADZORU PEDAGOGICZNEGO I OCENY JAKOŚCI PRACY SZKOŁY ETAP II

Projekt realizowany przez Ośrodek Rozwoju Edukacji w partnerstwie z Uniwersytetem Jagiellońskim w ramach III Priorytetu Programu Operacyjnego Kapitał Ludzki, Działanie 3.1 współfinansowane z Europejskiego Funduszu Społecznego

państwową złożoną z nauczyciela akademickiego, inspektora-metodyka i dyrektora szkoły. Nauczyciel jest zobowiązany do napisania pracy badawczej pod kierunkiem promotora uniwersyteckiego, musi tę pracę obronić (publicznie – każdy ma prawo obserwować taką obronę) i zdać egzamin obejmujący zagadnienia z zakresu pedagogiki ogólnej i metodyki oraz posiadanej specjalności zawodowej. Z awansem zawodowym ściśle związane są płace, np. nauczyciel 30 lat stażu i III stopień zarabia mniej niż nauczyciel 15 lat stażu i II stopień. Nauczyciel z 20 letnim stażem i II stopniem zarabia netto ok. 3 tys. lei (niestety obecnie Rząd w związku z kryzysem obniżył wynagrodzenie nauczycielom o ok. 25%).

Ewaluacja instytucji prowadzona jest cyklicznie, co 5 lat przez zespół specjalistów. Badania prowadzi liczący nawet 30 osób zespół inspektorów o różnej specjalności (metodycy poszczególnych przedmiotów). Ewaluacja taka trwa ok. miesiąca. Po ukończeniu takiego „monitoringu” szkoła otrzymuje informację o pracy szkoły w czterostopniowej skali (niesatysfakcjonujący, satysfakcjonujący, dobry, bardzo dobry). Obszary poddawane takiej „ewaluacji” są bardzo zbliżone do tematyki prowadzonych uprzednio w Polsce wizytacji. Stwierdzenie uchybień w funkcjonowaniu szkoły skutkuje koniecznością opracowania i wdrożenia przez taką szkołę/placówkę planu naprawczego, uwzględniającego rekomendacje inspektorów.

Po tym spotkaniu przemiły Kurator zorganizował nam wizytę w jednej z najlepszych szkół w Okręgu Prahova – Colegiul National im. Jeana Monnet w Ploesti. Szkoła ma 170-letnią tradycję, prowadzi nauczanie dla 1500 uczniów (od przedszkola do matury) w systemie dwuzmianowym. O wizji szkoły, jej sukcesach i ofercie edukacyjnej opowiadała Pani Dyrektor i nauczyciele. Zobaczyłem bazę szkoły, specjalnie na naszą wizytę przygotowano wystawę osiągnięć w pracy pozalekcyjnej. Bardzo przeraziła mnie objętość obowiązkowej szkolnej dokumentacji, a zwłaszcza nauczycielskie portfolio. Dyrektor uspokajała nas, że dobry nauczyciel nie ma problemu z prowadzeniem dokumentacji.

22 października 2010r.

To ostatni dzień pracy, spotkanie z opiekunem Lucianem Ciolan, którego tematem były zagadnienia dotyczące monitoringu i ewaluacji oraz kompetencji inspektorów (ewaluatorów). Prowadzący zwrócił uwagę na różnice pomiędzy przywołanymi terminami. Zdaniem Luciana, prezentacja wyników raportu jest słabszym elementem komunikowania wyników w relacji szkoła a pozostałe instytucje, gdyż nie może ona być wyłącznie zastępowana raportami. W Rumunii tworzy się dużą ilość raportów. Raporty miały ułatwić komunikację, a ją zaburzyły. Raport jak stwierdził Lucian Ciolan powinien być zwięzły, czytelny dla odbiorcy. Po 5 latach doświadczeń w ewaluacji **dostrzega zablokowanie procesu przez biurokrację. Ewaluacja jego zdaniem nie prowadzi do satysfakcjonującego rozwoju procesu kształcenia w szkole** oraz tworzenia społeczności profesjonalistów, funkcjonujących w strukturze „szkoły uczącej się”. Temu przecież powinna służyć ewaluacja jakościowa. Zdecydowanie podkreślił, że inspektorzy rumuńscy (ale też i ewaluatorzy zewnętrzni) powinni pomóc szkole, jak posługiwać się systemem jakości, by nie stała się „niewolnikiem systemu” (procedur, raportowania) i zmierzała do poprawy procesu nauczania. Wskazał trzy najważniejsze funkcje w systemie monitoringu i ewaluacji:

- 1) Odpowiedzialność uczniów rodziców, nauczycieli.
- 2) Zarządzanie, rozumiane jako ustalanie problemów i sposobów ich rozwiązania.
- 3) Proces nauczania i rozwoju szkoły.

W jego ocenie system zapewniania jakości musi stymulować rozwój szkoły. Standardy jakościowe muszą uwzględniać kontekst szkoły. Rola ewaluatorów jest sprawdzać czy szkoła osiągnęła standardy

PROGRAM WZMOCNIENIA EFEKTYWNOŚCI SYSTEMU NADZORU PEDAGOGICZNEGO I OCENY JAKOŚCI PRACY SZKOŁY ETAP II

Projekt realizowany przez Ośrodek Rozwoju Edukacji w partnerstwie z Uniwersytetem Jagiellońskim w ramach III Priorytetu Programu Operacyjnego Kapitał Ludzki, Działanie 3.1 współfinansowane z Europejskiego Funduszu Społecznego

z uwzględnieniem kontekstu. Po wykładzie odbyła się praca warsztatowa dotycząca czynników wewnętrznych i zewnętrznych wpływających na rozwój szkoły. Wieczorem, w hotelu spotkaliśmy się na spotkaniu podsumowującym. Podzieliliśmy się refleksjami dotyczącymi realizacji naszych celów i zamierzeń.

Bogatsi o nowe, jakże cenne i przydatne w pracy wizytatora ds. ewaluacji doświadczenia wróciliśmy do ukochanej Ojczyzny.

